Reg. No. M. 2580

507

Refused

Venkatagiri Town P. O.
Nellore Dt.

జమీందారీ రయితుల ఆర్థిక సాంఘిక వ్యవసాయిక భాగ్యోదయమునకు.

సంపుటము 3 | శనివారము | ౧-౧౦-౩౨ | నెల్లూరు | సంచిక

నరకతుల్యములైన సంస్థానములు!

—:o:—

రాణుల పతిత దుఃఖమయ జీవితములు.

—:o:—

భారతదేశమునందలి 563 సంస్థానముల అధిపతుల జీవితవిధానము.

భారతిలోని వాస్త వేంకటేశ్వరరావుగారి వ్యాసభాగములు.

ఎనిమిదిన్నర కోట్ల రూపాయల మొదలు వేయి వరకు వరుంబడిగల సంస్థానములు. వివాహములలో మితిలేని ధనవ్యయము. పాలితుల బానిసత్వము. అవినీతిదాయకములగు ప్రణయజీవితము లిందువర్ణింపబడినవి.

వీటినే స్వల్ప పరిమాణములో జూచిన మన జమీందారులకు సరిగ సరిపోవును.

(గతసంచిక తరువాయి.)

జోడలన్న యిష్టములేక పోవచ్చును. లేక నాన్నమనువే సరిగ వర్తింపక పోవచ్చును. ఏకారణముచేతనైననేమి సంవత్సరము గడచుచున్న నాన్న దంపతుల ప్రణయజీవితములో భేదభావములు ప్రారంభింపను. అప్పుడు తిరిగి ప్రత్యేకముగ వివాహాయత్నములు, తిరిగి కామసంబంధమైన వైభవోజ్వలత, తిరిగి దారుణమర్మమును ...

నూతన వధువుయొక్క ఆ సమయములో పరిస్థితి ... వారి కష్టము కనుగొనవారుండరు. ... అంతఃపురములలో వారేదికూడా ... మృత్యుదేవత ప్రసన్నమగువరకు ... కాలము గడుపుకొనుచుండవలెను.

రాణుల దుస్సహజీవితములు.

ఇట్టి దుస్సహజీవితములో విసిగి ... వీరు ఒకమహారాణి ... ఒక దానిని వ్రాసెను. ఆలేఖనుగాంచిన కఠినపాషాణహృదయము సహితము కరగితీరును. దానినుండి కొన్ని వాక్యముల నుల్లేఖించుచున్నాను: "మా జీవితములు శూన్యములు. ... దును శ్రద్ధవహించుటకు వీలులేదు. మేము ... లిక చేతిలోని ఆటవస్తువులము. అతడు మమ్ము ... గారింపవచ్చును. లేదా ... గాదింపవచ్చును. మాస్థితి బానిసలకంటె హీనమైనది...... మీరందరును దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయుల దుస్థితి ... చున్నారు. కాని మీరు ... స్వాతంత్ర్యమును కరుణాకరింపుమని ..."

స్వదేశసంస్థానముల ...

(8-వ పేజిలో చూడుడు.)

వెంకటగిరి సంస్థాన ఉద్యోగులవింతచర్య

—(o)—

తాతలయిన నేను వెంటనే మరల దావా!

వెదురుకుప్ప గ్రామములో కాపురము చెంగా రెడ్డిగారికి నెం 208 వ పట్టాయున్నది. మొదటి రొఖ పట్టా కాదుయుండెను. సన్ 1338 ఫసలీలో క్రొత్తగా శిస్తులు వేయుటకు ముందు తయారుచేయుటలో పొరపాటుగా నిర్ణయించిరి ధాన్యము - హెచ్చు రేటు తో కట్టి నాడూరు డివిజను కోర్టులో వెంకటగిరి మహారాజాగారు సదరు చెంగారెడ్డిపై నెం 1663/1927 వ దావాదాఖలు చేసినారు. ఆదావాలో వాది ప్రతివాదులు మామూలురొఖరేటు ననుసరించి రాజీనామా దాఖలు చేసుకొన్నారు. రాజీనామాప్రకారం పూర్తిగా సదరు చెంగా రెడ్డివద్ద వసూలుచేసుకొన్నారు. అటుల సదరు నెం 208 పట్టా కోరుఅర్జిన్ని మొదటి. నెం 1663/1927 వ దావా ప్రకారమే తిరిగి-సదరు కోర్టులో నెం 523/1928 వ గా దావా దాఖలుచేసినారు. ఈఅన్యాయమును గురించి యస్టేటు అధికార్లతో మొరపెట్టుకొన్నా కేసు వుపసంహరించుకొంటామని తెలియచేసినారేగాని అటుచేయలేదు. ప్రతివాది, ఖర్చు పెట్టుకొని అప్పును దాఖలుచేసుకోవలసినవిధి తటస్థించి, చేయక తప్పినదికాదు. అప్పునుప్రకారము కోర్టువారు దావా కొట్టివేసినారేకాని, రాజాగారి ఖర్చులు ప్రతివాది కట్టి యివ్వవలసినట్లు తీర్పుయిచ్చినారు. ఆతీర్పుకు-జిల్లాకోర్టులో అపీలు చేయవలసినవిధికూడా సదరు చెంగారెడ్డి కలనైనదెను. అపీలుచేయగా తీర్పుయిచ్చిన కర్చులు కొట్టివేసి, చెంగారెడ్డికి ఖర్చులు రాజాగారు యివ్వవలసినట్లు జిల్లాకోర్టుతీర్పుఅయినది.

రాజాగారిపై వారంటు.

ఆతీర్పుప్రకారము చెంగారెడ్డివకీలు కర్చులనుగురించి రంగారు డిజంటును పయికం అమలుగా యివ్వనందుకు మహారాజాగారికి వరాస్తి వారంటు రు 25—3—0 లకు పెట్టించెను. వారంటు వారివారికి పెట్టించినాడని చెంగారెడ్డిమీద డిక్రీలు యేమైనా యున్నవాఅని వారి రికార్డు యీ వస్తు వెతికించినారు. డిక్రీలులేవు. వారుయిప్పుడు వారివారికి అవిధేయులు, అక్రమముగా రైతులపై పెట్టించుదావాలకు మొదటికారకులో వారిని రాజాగారు శిక్షించియుండినయడల యిట్టి అన్యాయములు జరిగి రయితులకు రాజాగారికి ఖర్చులు కాకయుండునుకదా. శ్రీ శ్రీ శేఖులయిన మహారాజాగారి పరిపాలనలో యిట్టి అక్రమములు జరిగియుండినవా? అప్పటికంటె ఇప్పుడు అధికార్లు నిరంకుశులు తీసుకొని యుండువార్లు మిక్కుటముగాయున్నారు. అనేక నేలకొత్తములు క్రొత్తగాయేర్పడి అధికార్లయినప్పటికిని యిటీవల యేర్పాటుచేసిన రిక్రూటింగుమెంటులో కష్టపడి చేసుకొనుచున్నా స్వల్పాకారమునకు దొంగమందినితో ఆలింగించిన దొంగఅరాయను కట్టుబడితో నే స్వల్పకాలమున తగ్గించియుండే వారలకు యిలాంటి అక్రమములు క్రమములుగానే యుండునని తెలుస్తాను. నాడూరులో రాజాగారి పునర్విమర్శ చెప్పుకొనవలసిన వారు చాలమందియున్నారని నిస్సంశయముగా చెప్పవచ్చును.

అక్కరదురవస్థ రోజులలో రైతు; కేర్కముకై నిలిచ యిక్కడలేక అనేకయిబ్బందులు పడుచుండు రోజులలో యితర యేజమాన్ దారులైనను, రైతులకు కావలసిన సహాయము చేయుచుండగా- యీ వెంకటగిరి సంస్థానమువారుమాత్రము సుమంతైనను దయాదాక్షిణ్యము నేడే లేక రైతును యిప్పుడే- అణచి వేసెను దురుద్దేశములో వరాస్తి వారంట్లకయి నేమి ఆసామి వారంట్లకై తేనేమి- వారంటులతో కటకటా వాయిదా వేయడమేలేదు. అమీనాలు వారు వలాయించిన ప్రకారం చెల్లవేసుకోవలసినదే- ఇది యేఅధికార్లు నడిపించవలసినదేలేదు. అటువంటి అధికార్లు కూర్చున్నపరంయి యితరజిల్లాలకు పోవలసినదేకదా! ఆదిరయితులమగు మనము మనచేతులారా తెచ్చుకున్న యిక్కట్టులేకదా. శాసనసభకు మన కుమార రాజాగారిని నోట్లతో అభిషేకించి పంపిన ఫలము మనము అనుభవించక తప్పుతుందా అని రైతులకు విన్నవించుకొన్నాను.

ఇట్లు విన్నవించునది
వక రైతు.

అండగుండాల గ్రామ రైతుల యిడుములు.

మద్రాసు శాసనసభ్యులకు విజ్ఞప్తి.

యీగ్రామం వెంకటగిరిసంస్థానంవారి పాలనలోయున్నది. యీగ్రామం, సన్ 1331 ఫసలీకి పూర్వము అమానిగాయుండి సదరుఫసలీలో యకరె 1కి రు 8, 6½, 5, 4 ల రేట్లలో 4 తరములుగా రొఖబందీ యేర్పడినది. అప్పుడు గ్రామ శేరీజామొత్తం రు3500లు ఆవల సన్ 1323 ఫసలీలో ధాన్యధరలు జాస్తిగావున్నదనిన్ని, మాగ్రామానికి అతిసమీపముగాయుండు ప్రాముఖ్యమైనది లో మెట్టుకట్టించి మాభూములకు నీళ్ళుసరఫరాచేయుదుమన్న దానినిన్ని ముఖ్యముగా చెప్పుకున్నదానినిన్ని ధాన్యధరలు తగ్గినయడల రేట్లుతగ్గించుదానినిన్ని వాగ్దానములుచేసి శ్రీమహారాజాగారు యకరె 1కిరు 10, 9, 8, 7రూపాయల రేట్లతో పట్టాలుతయారు చేసియిచ్చినారు. శ్రీకృష్ణ రైతు, మహారాజాగారు వునికిన్నియున్న వారుచెప్పినవాగ్దానానివేర్పడియుండును. సన్1338ఫసలీలో పర్యాయిపాటుచేర్పు అని కరణంగారితో చెల్లించిన చెల్లులు చెల్లవేయక నే హెచ్చు గరముల్లో పట్టాలుయివ్వక నే యిచ్చినామనియు చెప్పుచేసినారనియు అక్రమముగా రైతులకిద్దె వనే కోర్టు రైతులను బాధించుటకు ప్రయత్నములుచేసినారు. మొత్తం చెల్లవలసిన యకరాల్లకు రు6-0-0లరేటుయుండగా అట్టిపాటులలో వరకైన పెట్టినారని మరతీర్మానం మమాలుచేసినారు. రాజాగారు హైకోర్టువరకు పోయినారు. రైతులువారి తో వ్యవహరించవలెనని వారినివారు తగ్గుట సమ్మతించవలెన్ని రైతులయందు కలిగియున్నది. యిప్పటికి మాగ్రామశేరీజు రు7000లకు మించియున్నది.

చెరువులు.

యీచెరువులలో కురిసిన వర్షముకే చెరువు నిండవలెను. అట్లనింపినను. చెరువులనిండా నీళ్లు ట్టుకొనుటకు వీలులేదు. కట్టలు చాలాబలహీనముగా యుండుటవల్ల ఆకు పాటికి చెరువులకే నీళ్ళునింప వలెను. అట్లునింపి నీరుకూడా తూములు కట్టలు శిథిలమైయుండుటవల్ల అనేకసార్లు వృథాఅవుచున్నవి. చెరువుకట్టలు బొమ్మరిల్లు కట్టలవలె అక్కడక్కడ గండ్లుపడియున్నవి. చూచినవారికి ఇది గోచరముకాగలదు.

యీగ్రామమునకు శేఖదాఖా భూములు గాని అరణ్యములుగాని కంచెలుగాని యేలాటివిలేవు.

భూములస్థితి.

యీభూములు, కేవలం నిస్సారమైన చవిటి భూములు. యకరా 1-కి సరాసరిన యేడెనిమిది తూములకుమించి పండదు.

యీగ్రామానికి ప్రాంతాయిగా గ్రామములు తిరుపతిదేవస్థానం వారివైయున్నవి. ఆగ్రామముల రేట్లు యకరె 1-కి రు 5, 4, 3, 2. రూపాయల రేట్లతోనున్న వెయ్యిరూపాయలు శేరీజుగల గ్రామానికి రు 10000/- పదివేలరూపాయలు వెచ్చించి రిపేరికి యిచ్చి వారికి ఆపదలలో వంటచెరుకులు- మరి ఆవు వగయిరాలకు మేలాటిదసుము నిర్ణయించక దా గ్రామశేఖదాలువదలి అనేక సౌకర్యములు చేసియున్నారు.

గ్రామస్థుల పడరాని యిక్కట్లు

మాకు సరియైన నీటివసతిలేక వ్యవసాయము యింత వరకే క్షామములవల్ల సరియైన ఫలింపులేక చెరువు ధాన్యమంతయు విక్రయించినను శిస్తులకేచాలక దరిద్రులమై మా యినుములేని కృంగి కృశించి యున్నాము! రాజుగారు మా అజ్ఞానము మాపం పావులతో యున్న మూలలు పెట్టుచున్నను మాకేము కాలక్షేపము చేయుచున్నారు. ధనికులు యున్న భూములు మేము పెట్టిందజాలము పండిన ధాన్యములో పాలు యిచ్చి రాజు తీసుకొనలేకపోవని మా మహారాజాగారితో చెప్పుకున్నను మా మొరాలకించలేదు. మా యింతకు! మేము రామునితోచెప్పుకొనేది! మా మహారాజాగారికి మా పరిస్థితి గా తాననుభవించుచున్నారు మాకు మేలు చేయువారు లేరని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును. మా గ్రామములో యీ కష్టములు పడలేక యిల్లు భూములు వదిలి అనేక కుటుంబములు మద్రాసుకుపోయి కూలిగా కాలము గడుపుకొనుచున్నారు. మరికొంత మంది యితరగ్రామములకు వెళ్ళుచున్నారు. యిక్కడ నివాసము ఉండలేక యున్నయిల్లు వదలలేక యెన్నియిబ్బందులైనా అనుభవించుచు పడరానిపాట్లుపడి జీవచ్ఛవములై యీ గ్రామములోనే పడియున్నారు.

శాసనసభ్యులకు మనవి.

యిప్పుడు శాసనసభ్యులను కోరునదేమనగా మా కష్టములు కొంతవరకైనా నివారించుకొనుటకు యితరుల కృషితో సలహాని సత్యనారాయణరావు గారు ప్రవేశపెట్టిన బిల్లుతో వ్యవసాయము యించుమించు మా యీ కష్టములన్నియు యిదేవిధముగానున్నవని నిస్సంశయముగా చెప్పవచ్చును. కాబట్టి మాయందు సంపూర్ణమైన కటాక్షముంచి క్రొవ్వారు ప్రవేశపెట్టబడిబిల్లును శాసనసభ్యులందరు యేకగ్రీవముగా తమసమ్మతుల నొసగి బిల్లును ఆమోదింతురని మిక్కిలి ప్రార్థించుచున్నాము.

అండగుండాల గ్రామ రైతులు.

స్వదేశీ వస్తుప్రదర్శనము, నెల్లూరు.

ఆగీసు నవరాత్రి మహోత్సవ సందర్భముగ నియమానిత స్వదేశీ వస్తుప్రదర్శనమును యేర్పాటుచేయ నిశ్చయింపబడినది. ఈ ప్రదర్శనము వెంకటగిరి రాజాగారి శిలాశాసనమున అక్టోబరు 2 వ తేదీ నుండి 8 వ తేదీవరకును జరుగును. ఖద్దరు వస్త్రములను మాత్రమే ప్రదర్శింపవచ్చును. మరియు తదితర స్వదేశీ వస్తువులును ప్రదర్శింపబడును. స్వదేశీ వస్తువుల ప్రదర్శింపదలచువారు ఈ అవకాశమును వినియోగింతురని నమ్ముచున్నాము. అంగడికి ఒక్కొక్కదానికి రూపాయి చొప్పున ప్రవేశరుసుము స్వల్పముగ నిర్ణయింపబడినది. మునుపటి వర్షములందు వలెనే యీ సంవత్సరమును ప్రదర్శనము జయప్రదమగునని నమ్ముచున్నాము. అమ్మకమునకుగాక కేవలము కళానైపుణ్యమును జూపుటకై వస్తువుల రుసుములేకనే ప్రదర్శింపవచ్చును.

స్వదేశీ వస్తువుల ప్రదర్శింపగోరువారు వెంటనే యీక్రింద పేర్కొనబడినవారికి వ్రాయగోరుచున్నాము.

ఓరుగంటి వెంకటకృష్ణయ్య
ధరణికోట వెంకటసుబ్బయ్య
కాళహస్తి రామనాథము
కార్యదర్శులు.

వెంకటగిరి యెస్టేటులో హెచ్చు రేట్లు.

మెట్ట తోటలలో-స్వంతభావిఆధారం.

పైర్ల రేట్లు.

మనబోలు-అరుతోట య. 1-కి రు	3	0	0
మోపూరు వగైరా	65	0	0
ఈదుముక్కల	69	9	0
కొండమిడి	74	12	0

పసుపు.

ఈదుముక్కల య. 1-కి రు	74	12	6

పసుపువేయుటకుపోయినను ఈతోటలకు 3 సంవత్సరములకు పర్యాయము ఈపన్ను నిర్బంధంగా యివ్వవలెను.

నిమ్మతోట.

నిమ్మతోటలు. య. 1-కి రు	17	0	0
పొగాకు.	16	0	0
మనుబోలు పొగాకు	14	3	7

తీసుకున్నగాని ఈరేటు యివ్వవలెను.

మిరప.

మిరపచెట్లు.	8	8	0
సజ్జ రాగి. 5-0-0 మొదలు	25	0	0

వరకు మూలము(తోటలు)వర్షము లేనందున య. 1-కి రు 5-0-0లయివ్వవలెను. రెండవకారు పైరు వరచిన పైర్లువేసిన వాటికి పైరేట్లు యివ్వవలెను.

మచ్చుకుకొన్ని మాగాణి రేట్లు.

వెల్లాయు, వకుళ్ళూరు, య. 1-కి రు	17	0	0
కూనృకనుపూరు, ఘనువకొండ.	20	0	0

ను పరిపోల్చిచూచిన, మనసంస్థానాధిపతులకు వీరు రైతుల యభిమానము లేదనెల్లము కాగలదు. అట్టి యంకెలు కొన్ని క్రింద పేర్కొనబడినవి:—

ఉప్పుశిక్ష.

సూళ్లూరుపేట ప్రాంతమున అటకానితిప్ప వద్ద ఉప్పుతీసుకొనుచుండగా అరెస్టుచేసిన 11 మందికేసు 13-9-1932 తేదీ, సూళ్లూరు సబ్ మాజిస్ట్రేటు గారివలన విచారణ చేయబడి, 10 మందికి రు 25 మొదలు. రు. 125ల వరకు జుల్మానా విధించిరి. ఒకరికి వద్ద 1 సంవత్సరముపు కఠినశిక్ష విధించిరి కొనిరి. పదిమందికి విధించిన జుల్మానా మొత్తము రు700లు ఇదిగాక నిందితుల 10 యెడ్లు కూడ సర్కారు మెంటువారి స్వాధీనము చేసుకొనిరి.

సంస్థానాధీశుని విద్యాశాఖకై

		స్వంతఖర్చు		ఖర్చు
నికనీరు	నూటికి	౧౧	నూటికి	౧.౫
కోథపూరు	,,	౧౬	,,	౩
ఆర్యావు	,,	౫౦	,,	౧

వైద్యసహాయమునకు ఖర్చు-

నికనీరు	నూటికి	౧.౪
కోథపూరు	,,	౩-౩౫
ఆర్యావు	,,	౩

ఇంతేగాక పెద్ద సంస్థానములలో బాధత్వమున్నది. ఈఖానములు పరుబాధలకు మినహాయించు. పూర్వపు సంస్థానాల స్థితికి సాక్షి లేదు. వీటన్నిటిని విచారిస్తేనే నష్టములును యెన్నిఫలితములైనను తెలుసుకొనవచ్చును. కాని యిప్పటికే వ్యాసములు తీర్మానించినది. కనుక విషయ్యము వదలివేయవలసి వచ్చినది.

జమీందారీరైతు.

శనివారము.

౧—౧౦—౩౧.

ఎస్టేట్సు ల్యాండు ఆక్టు సవరణ.

ఎస్టేట్సు ల్యాండు ఆక్టు సవరణ చేయుటకు ఏర్పడిన సెలెక్టుకమిటీవారు జూలై 15–వ తేది ప్రథమ పర్యాయము మద్రాసుకోట లో సమావేశమై, కార్యక్రమమును ప్రారంభించి, ఈ నెల 27–వ తేదీతో కార్యక్రమమును ముగించి బిల్లుపై సంతకములు పెట్టినట్లును, ప్రకటింపబడిన చిత్తుచట్టములో నేకు చాలా ముఖ్యసవరణలుండుటచే తిరుగా ప్రకటించుటకు సిఫార్సు చేసినట్లును తెలియుచున్నది. బహుశా అక్టోబరు 31 వ తేది కూడనున్న శాసనసభలో ఈబిల్లు చర్చకు రావచ్చును. సెలెక్టుకమిటీలోని బహుళసంఖ్యాకులు జమీందార్లకు అనుకూలురు గాన ప్రకటించిన బిల్లులోని ముఖ్యసూత్రములు గూడ రైతుకు ప్రతికూలముగా నున్నట్లు భావింపబడవలసియున్నది. జమీందారులు నేటిశాసనసభలోననే ఈబిల్లును పరిష్కరించుకొనుటకు ఆతురపడుచున్నారు. ప్రభుత్వమువారైనను రైతుల మొరలాలకించక జమీందార్ల ప్రక్క నే మొగ్గుజూపిరి.

ఈబిల్లు 1931 సం జూలై 28–వ తేదిగ జటులో ప్రకటింపబడినందువలన పలుచోట్ల సభలు జేసియు, యితరవిధములను, ప్రజల తీవ్ర అసమ్మతిని ప్రభుత్వమువారికి తెలిపిరి. కాని, ప్రభుత్వమువారు గమనించలేదు. సెలెక్టుకమిటీని ఏర్పాటుచేయుటలో నైనను రైతులకు ఏమాత్రము సరియగు ప్రాతినిధ్యమివ్వక పోవుట చాలా పక్షపాతకరము. ప్రభుత్వమువారు తెలిసి [illegible] పక్షపాతము జూపిరని చెప్పక తప్పదు. సెలెక్టుకమిటీలో సామాన్యస్థానముల వారిగ [illegible] జమీందార్లను వేయుటలో ప్రజాపక్షము వహించుటకు వారెందరుందురో యెన్నారుగదా? వారికైనను జేయవచ్చును. కాని అట్లుచేయక నిర్బంధముగా [illegible] సామాన్య [illegible] స్థానములనుండి యెన్నుకొనబడినవారిని [illegible] నియమించుటలో [illegible] పక్షపాతమును ప్రభుత్వము వారైనను సమర్థించుటకు సెలెక్టుకమిటీలో రైతుపక్షముల [illegible] పోరాడతగినవారు లేక పోవుట చాలా పక్షపాతకరము. ప్రజాపక్షము వహించవలసిన ఒకరిద్దరికైనను యింకొకయవకాశమిచ్చినచో (?) అంధ్రరాష్ట్ర రైతుసంఘ కార్యదర్శి, చలసాని సత్యనారాయణ చౌదరిగారిని వేసెదరని అందరు భావించిరి. గాని జమీందార్లకు సొకుడుగానుండు వారిచేసిరని [illegible] కొంచెము కర్పు లేదని తెలియుచున్నది. అయితే కారణమేమియో, ఎస్టేట్సు ల్యాండు ఆక్టు వ్యాఖ్యాత్మక జక్క పెద్దయనును, రైతుసమస్యను చక్కగ పరిశీలించిన, రామదాసు పంతుల వారి పేరును నైతము కొందరు సూచించినట్లు తెలియుచున్నది. కాని యిది యేమియు అనుమతింపబడలేదు. దీనినిబట్టి ప్రభుత్వమువారు కేవలము పక్షపాతము జూపిరని చెప్పవచ్చును.

ప్రభుత్వమువారు సెలెక్టుకమిటిని నిర్ణయించుటలో నేగాక, చలసాని సత్యనారాయణచౌదరిగారు ప్రతిపాదించు నోటీసునిచ్చిన రామదాసుగారిబిల్లు చర్చకువచ్చువరకు ప్రభుత్వమువారి బిల్లును ఆపవలసినదని రైతులుకోరినను, ఆటుక యితరమును దానిని ప్రకటించక, చర్చను తీసుకొనిరాక వెనుకవేట్టుటలో నైతము పక్షపాతముజూపిరి.

కావున జమీందారీక ప్రజానీకము సెలెక్టుకమిటీవారిచే సవరింపబడిన బిల్లు నే బో [illegible] రైతులు నార్తింకరానున్నది. అసెంబ్లిలో నైనను రైతుల పక్షము పోరాడగల బలమైన పక్షముతో [illegible]. గాన రైతులు శాసనసభకు ఆశేష [illegible] కేవలము నిరుపయోగము. కావున ఏమాత్రమైన జరాతైన రైతులు మేల్కొని, ఏకలరసి అవసరమైన బిల్లును చర్చకువచ్చునప్పుడు పత్రికలలో అంవియు, శాసనసభలో చర్చనూరాకుండ అధికారులకు కాపర సవరణ లభించుటకు, మనము ప్రచారమును సాగించియు రైతు సంఘ ప్రతినిధులద్వారా శాసనసభ్యులకు విన్నవించి, తగిన ఆందోళన చేయుటయు ఆవశ్యకము.

[illegible] జిల్లా జమీందారీరైతు సోదరులారా! తాము ఒకమాటు వెనుక విషయమును స్మరింపుడు. జమీందారీ రైతు సంఘము వారు నిలబెట్టిన ప్రతినిధిని ఓడించి, రైతుల ప్రతినిధిగా జమీందారును సాపుటలో మీరు చేసిన ద్రోహమే నేడు మన కష్టములు సంప్రాప్తించుటకు కారణమయినదని తెలుసుకొనుడు. నాడు మా మొరలన్నియు అరణ్యరోదనములైనవి. నేటిరైతుస్థితిని గమనింపుడు. నేడు ఎక్క డెక్క డైనను శాసనసభ్యులు లేదు రైతుల పంచల తిరిగిన యన్నస్థితిగతులే విచారించుటలేదు. మనము నిలిపిన ప్రతినిధి బయలుదేరియున్నచో ఆనాడే 24 జిల్లాల జమీందారీ రైతుల కష్టములగూర్చి మొత్తుకొనియుండునని మనవలేము. అంద్రోళనయే శాసనసభలో నున్నచో ప్రభుత్వము సంబంతము మనమొరలు వినియుండును.

కాని గతయెన్నికలలో పూర్ణద్రోహము చేసిరి. మీరు చేసిన ద్రోహఫలము లనుభవించు రైతుల కష్టకాలములలో చిరకాలము నిలిచియుండగలదు. గాన యికనైనను మేల్కొని జరిగినద్రోహమునకు ప్రాయశ్చిత్తము నారయుడు. రాగల

శాసనసభల యందును రైతుప్రతినిధుల చే నింపుడు. నేను జమీందారులు వారికి మనోలయుగా [illegible] చింపిమే రైతుకు [illegible] లక్ష్యము నిర్మింపుడు. దానికి నేటినుండియే పునాది వేయుడు. జమీందారులు అప్పుడే మేల్కొని మనకొండ్లలో దుమ్ముగొట్టుటకు లోకల్‌బోర్డుల నాక్రమించి యున్నారు. [illegible] బలహీనబడిని సంపాదించుకొని ముందు రాబోవు శాసనసభల లాము ఆక్రమింప సమ్యక్తులై యున్నారు. వెళ్లిపోడ మలారా! లెండు! మేల్కొనుడు! నీవ్రోలి తోనే నీకన్ను పొడవనుండు జమీందార్ల పన్నాగముల తుత్తునియలు కేయుడు. రానున్న ఎన్నికలయందు నీ త్యాగ దీక్షకు నిరాజనము [illegible] గలదు.

—(౧)—

ఓటుపాట.

"[illegible] విధము దెలియండి" అను మాదిరి.

రైతుకే ఓటివ్వవలెనన్నా! నీకష్టసుఖము లు రైతుప్రతినిధి చెప్పగలడన్నా!- రైతునని ఓట్లడిగితేసుక- రైతుకొంపల గూల్చునట్లను. నీతిగాదను జ్ఞానము సరిగా [illegible] ||రై||

విందులిచ్చెడికి లొంగవలదన్నా!- ఒకపూట తిండి మునుపు ఆకలి దీరుకుట్లన్నా!- విందు తిండికై మోసపోయి- మందమతులకు ఓట్లనిచ్చి- అందులోభము దెలిసి వెనుకను- కుందు లాభము లేదు నిజము ||రై||

మంచిపెద్దల నరయవలెనన్నా!- లోకంపు [illegible] నెరుగవలెన న్నా!- మంచిచెడల [illegible] [illegible] నిన్ను [illegible] ||రైతు||

మునుపు నాయుడు జారిపడిదన్నా!- అభ్యర్థుల

[illegible] తోడ చూచింది చెప్ప న్నా!- మునుపు నాయకులు యోగ్యుల- [illegible] పనులకొనగిన- అం [illegible] చెరుపుకై మనం మందరము [illegible]. ||రై||

కొన్నియులకు ఓటిని తీసన్నా!- [illegible] ధనే కన్నియులకు ఓటిచ్చినామన్నా!- [illegible] ఓటివ్వకుండిన- కష్టములు సాస్త్రించె రైతుకు- కన్నుకన్న వారికి [illegible] గట్టవలసిన ప్రాప్తమాయెను ||రై||

రైతుసంఘము మాటవినుమన్నా!- అవ్వాదు నిలిపినరైతుకే నీ ఓటునివ్వన్నా!- రైతుసంఘము నణచుటకు మన- రాజులదే పొంచున్నవారలు- రైతులందరు- ఏకమై మన- రాజపార్టి నవలద్రోచి ||రైతు||

ముందుకాలము రైతుదేనన్నా!- నిదురించకను నీ- వందు పాల్గొన సిద్ధపడుమన్నా-! ముందుకాలములోన నీవా- నందపడగల రేఖలున్నవి- కందువదె తెలతెల్లవారెని- ముందె స్థానము నాక్రమించుము ||రైతు||

పన్నులతో చంపేసినారన్నా!- నీకష్టసుఖములు- తిన్నగా చెప్పేటివారన్నా!- నిన్న మొన్నను నేడు మనపై- నున్నవారల బాధలచే మన- కున్న కష్టము చెప్పనైతిమి- అన్నలారా! యింక తెగబడి ||రైతు||

చదువు సాములు లేవుగదరన్నా!- మనపిల్లలకు బడిచదువులే పూజ్యాలు మాదన్నా!- చదువుకొని నలుగురిలో తిరిగిన- వచ్చినట్లు మాటవినరని- చదువుదలచే లేకుండజేసిము- చంపినారిక [illegible] ||రైతు||

[illegible] తెలుసుకొనరన్నా!- ఒకపూట తిండికి- [illegible] నిస్సహాయన్నా! ఓటుతోని మనస్వేచ్ఛా- కోట కట్టగవలసి యున్నది నేటికైనను [illegible]

[illegible] నేర్పిన- చూడనున్నాము- పోరు మనముకో ||రైతు||

పాలనము నీచేతిలోనన్నా!- నీవెన్నుకొన్న ప్రతినిధియె పెత్తనదారన్నా!- పాలనమున కెవరు యోగ్యులో!- ప్రథమమున యోచించు కుండిన- పాలనము చెడిపోగ యిప్పటి- పాలనమె మేలంద్రుగావున ||రైతు||

దారిదొంగలు లేని యూళ్లన్నా!- మన [illegible] [illegible] విన్మొకికి పనికిరావన్నా!- దారిదొంగలు లేక ధాన్యపు ధరలు దగ్గియు పంటపాడై- తేరికొనుటకు శక్తి నా- దారి రైతుకు [illegible] ||రై||

శిస్తుభారము హెచ్చుగదరన్నా!- పంటల్ల పూడ్చిన శిస్తుదస్తుకే లోటు గదరన్నా! శిస్తుభారము హెచ్చెరైతుల- చిక్కుల్లెల్ల మిన్నుముట్టె- కస్తి హెచ్చెను ప్రవ్యమున కి- కష్టముల దీర్చెటి యోధుడు ||రైతు||

కులములతో మనకేమి జోలన్నా!- కష్టించి దున్ని కులము ఒక్కటె తెలుసుకోరన్నా!- కులము కిచులు పట్టి మనలో- పలను భేదము రగుల జేసి- బలము సంపాదింప నెంచెడి- తులువ తనమును వీడి జమీన్ ||రైతు||

ఎస్టేటుల్యాండుయాక్టు సవరణచట్టము

తిరిగి ప్రకటింప బడవలెను.

మదరాసు, సెప్టంబరు 28:—

ఇటీవల శాసనసభలో ప్రవేశ పెట్టబడిన 'ఎస్టేటులాండు ఆక్టు సవరణ చట్టమును పరిశీలించుటకు నియమింపబడిన శాసనసభాసెలక్టు కమిటీవారు, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శక్తి [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నించిరి.

[illegible]

వెంకటగిరి రాజాగారి కళాశాలోద్యోగుల వేతనములు-అన్యాయములు.

ఉపన్యాసకుల వేతనములు.

నెంబరు.	పేరు.	వారుబోధించు శాస్త్రము.	ఎన్నేండ్ల అనుభవము.	వారు పొందినట్టి డిగ్రీలు.	వారు వారమునకు బోధించు గం॥	వారి మొత్త వేతనము.
1	శ్రీ రాఘవన్‌గారు.	తర్కము.	12	బి. ఏ. ఆనర్సు (రెండవ తరగతి)	14	రూ 210
2	,, వెంకటకృష్ణయ్యంగారు.	గణితము.	11	ఎమ్. ఎ. ఎల్. టి. ,,	14	,, 210
3	,, రామదాసుగారు.	చరిత్రలు.	11	,, ,, ,,	15	,, 145
4	,, సుబ్బరామయ్యగారు.	ఆంగ్లవాఙ్మయము.	10	బి. ఏ. ఆనర్సు 2-వ ,,	15	,, 150
5	,, వెంకటశాస్త్రిగారు.	రసాయన, పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రములు.	7	ఎమ్.ఎ.ఎల్.టి. 2-వ ,,	16	,, 150

రాఘవన్‌గారు:—ప్రిన్సిపాలుగా నుండుటచే రూ 40-0-0లు అదనముగా పొందెదరు.

అయ్యంగారు:—కొంతకాలము హెడ్మాస్టరుగా కూడ పనిచేయుచుండిరి.

శ్రీ రామదాసు, సుబ్బరామయ్య, వెంకటశాస్త్రి గారు:—వీరికి కాలేజీలో అనుభవము [illegible], శ్రీ రాఘవన్ వెంకటకృష్ణయ్యంగార్ల అనుభవముకంటెను ఎక్కువ తారతమ్యము లేదు. పై తెల్పబడినవారలు [illegible] వారికంటె ఎక్కువ గంటలు పనిచేయుచున్నారు. తెల్పబడినవారు వారివారి శాస్త్రములకు ప్రధానోపన్యాసకులుగ నున్నారు. కాని వేతనములలో విషాదకరమగునట్టి తారతమ్యములు కనుపించుచున్నవి. తెల్పబడినవారి [illegible] ఇంతటితో నిలిచిపోయిన వి, తెల్పబడినవారు [illegible] ప్రతిభాశాలురు; ఇకవీరికి జీతములను హెచ్చించు [illegible] అనుసరిం చియుండును, వీరి జీతములలో సమానత్వమును తప్పక నెలకొల్పవలెను.

ఉపాధ్యాయుల వేతనములు.

నెంబరు.	పేరు.	వారుపొందిన డిగ్రీలు.	ఎన్నేండ్ల అనుభవము.	ఏతరగతులకు బోధించెదరు.	వేతనము.	ఎప్పుడు 'ఖాయము' గావింపబడిరి.
1	అ. రామమూర్తి	బి ఏ బి ఇడి	10	6 ఫారము	రూ 76	1931 జనవరిన ఖాయము గావింపబడిరి (1–5)
2	అ. హనుమంతరావు	,, ఎల్ టి	10	6, 5 ,,	,, 76	
3	వే. వెంకటప్పయ్య	,, బి ఇడి	4	6, 5 ,,	,, 70	
4	గి. సుబ్బారావు	,, ,,	3	5, 4 ,,	,, 70	
5	వా. విశ్వనాథము	,, ,,	2	5, 4 ,,	,, 70	
6	కు. రామనాథశర్మ	ఎమ్ ఏ ,,	2	5, 4 ,,	,, 60	[illegible] (6–7)
7	భ. వెంకటసుబ్బయ్య	బి ఏ ,,	1	5, 4 ,,	,, 50	

వీరివిషయములో [illegible] తారతమ్యములకు ముఖ్యకారణము వారు ఖాయముగావింపబడినదే! వారికి [illegible] ఇచ్చిన [illegible], ఇట్టి అన్యాయము చెప్పటకు కనుపించదు, వారి [illegible] వారికియ్యవలసిన [illegible] ననుసరించి యుండును, ఎప్పటికప్పుడు [illegible] జీతముల [illegible] చేసెదరు [illegible] వారు [illegible] వ్యములననుసరించి యుండును, [illegible] తక్కువజీతముపొందుటయేగాక, [illegible] కావున [illegible] సమస్థల [illegible] యుండుటచే [illegible] అన్యాయములను [illegible] మరుగా!

[illegible]
(౮–వ పేజీతరువాయి)

రాజులుదివానులును మున్నగువారి ఆధీనములో నున్నవి. [illegible] కొందరికి [illegible] కాని వేరొక్కరు [illegible] సంస్థానాధిపతులకే [illegible].

పరిపాలనావిధానము.

ఇంతవరకు సంస్థానాధిపతుల శేసనత్రయము ను గూర్చి మున్నచ్చరించితిమి. ఇక వారి పరిపాలనా విధానములను గూర్చి కొంత [illegible] నైనను, ఆయా రాజ్యములు, కొన్నిసంస్థానముల లోతక్క తక్కిన వానిలో ప్రజాప్రతినిధులు [illegible] ప్రజాభిప్రాయము [illegible] సంస్థానాధిపతులే శాసనములు గావించి [illegible]. [illegible] అట్టి శాసనముల [illegible] లేదా మార్చవచ్చును. సంస్థానాధీశుడు తన [illegible] లేదా [illegible] సంస్థానాధిపతి [illegible]. సభలను జరుపుట, పత్రికల్ని నడుపుటను, సంఘములను స్థాపించుటను నిషేధించుచు శాసనము [illegible] సంస్థానాధీశుని [illegible] బలికావలసి యుండును.

ప్రజావసరములకు నూటికి ౩. రు

ప్రథమశ్రేణికిచెందిన ౧౧౭ సంస్థానముల లో ౩౦ సంస్థానములు శాసనసభలను స్థాపించినవి. కాని యివి కేవలము లోకమును మోసపుచ్చుట కే [illegible]; ఉదాహరణముగ బికనీరుసంస్థానపు శాసనసభను [illegible]: ౧౯౩౬–౭ వ సంవత్సర ము ఏప్రియలు ౧౫, ౧౬ తేదీలలో సభ [illegible] సంవత్సరపు [illegible] అంగీకరింపబడినది. బికనీరు సంస్థానపు మొత్తము వార్షికాదాయము ౧౦,౦౦,౦౦౦ రూపాయలు. ఈ యాదాయమునుండి శాసనసభ ౧౫,౦౦౦ రూపాయలు విద్యాశాఖకును, ౧౨,౦౦౦ రూపాయలు వైద్యశాఖకును, ౨,౦౦౦ రూపాయలు [illegible] కేటాయించినది. [illegible] ౩ ౧/౫ వంతుమాత్రము [illegible] ౧,౦౦,౦౦౦ రూపాయలు దివానుగారి [illegible] ౬,౦౦౦ రూ [illegible] ౨౦,౦౦౦ రూపాయలు [illegible] ౫౧,౦౦౦ రూపాయలు [illegible] ౧,౭౦,౦౦౦ రూపాయలు మహారాజాగారి [illegible] ఖర్చులకును మంజూరుచేయబడినది. అనగా [illegible] మహారాజాగారి స్వంతఖర్చులకు [illegible] ౨౭ ౧/౩ వంతు మంజూరుచేయబడినది! ఇట్టి శాసనసభలు లోకము ను మోసపుచ్చుట కేర్పడినవన్న దిక్కేమి?

సర్వాధికారి–దివాను!

సంస్థానములలో చాలబాధ్యతగల యుద్యోగి దివాను. ఇతని నియామకమునుగూర్చి [illegible] వ్రాయుచున్నారు.—సాధారణముగా విద్య నుగాని, అనుభవమునుగాని, సామర్థ్యమునుగాని [illegible] దివాను నియమింపబ డుచుండును. అతనికి విద్యగాని పరిపాలనానుభవము గాని ముఖ్యావసరమని యెంచబడదు.

ఉద్యోగమునకు పిల్లలపాట్లు!

ఈరీతిగ నియమింపబడిన దివాను [illegible] [illegible] దివాను [illegible] చేయుచుండును. అందుచే [illegible] మహారాజు విలాసము లకు, [illegible] ధనమును వెచ్చిం చినయెడలనే గాక సంస్థానాధీశుని విశృంఖల వర్తన [illegible] తప్పించుటకైనను యత్నింపడు.'' దివానుయొక్క పరిస్థితియే యిట్లుండ తక్కిన సంస్థానోద్యోగులసంగతి వేరుగ చెప్పవలెనా? సం స్థానములలో నేదైన యుద్యోగము కావలసియున్న దానిని సంపాదించుటకు సులభమార్గము సంస్థానాధీ శునికిగాని, అతనికిష్టులైనవారికిగాని, సుందరాంగి నొక తెను [illegible] పాలుగారిగా [illegible] స్పష్టముగా వ్రాసెను!

పోలీసుశాఖ పాలనము.

[illegible] సంస్థానముల పోలీసుశాఖను గూ ర్చి వ్రాసిన వాక్యములు [illegible]:—సంస్థానాధీశులు తమ ప్రజలను [illegible] [illegible] కలిగియున్నారు. అందుచేత ప్రజలను [illegible] పోలీసుశాఖ [illegible]. పోలీసువారు ప్రజాసముదాయ [illegible]. సాధారణపు [illegible] అతి హీనదశ లో [illegible]. వీరిలో నూటికొకరికైన [illegible] వ్రాయుట చేతగాదు. కేవలము [illegible] [illegible]......[illegible] నూటికి ౫౦ నేరములు అపరిష్కృతముగ [illegible]. [illegible] నూటికి ౩౦ వంతులయినను పట్టుకొనబడవు. [illegible] నేరములలో [illegible] నిజముగా [illegible] శిక్షింపబడరు. [illegible] శిక్షింపబడుచుండును. పెక్కుసందర్భములలో పోలీసువారే నేరములకు పురికొల్పుచుందురు. నేరస్థులు [illegible] నేరములను గావింప నియమించి [illegible] భాగము పంచుకొనుచుందురు. గ్రామములలో సుందరమైన [illegible] జరుగుట [illegible].'' ఇట్టిశాఖను ప్రజారక్షణశాఖయ నుటకంటె ప్రజాభక్షణశాఖయనుట సమంజసమై యుండును గదా!

విద్యాభివృద్ధి.

సంస్థానములలోని విద్యాసౌకర్యములు, వైద్య సహాయము మున్నగువానినిగూర్చి: తక్కిన స్వతం త్రదేశములతో పోల్చిచూచిన భారతవర్షములోనే విద్యతక్కువ; స్వదేశసంస్థానములలో నంతకంటెత క్కువ! స్వదేశసంస్థానాధిపతులు విద్యాశాఖకై ధన ముపయోగించుట కేవలము నిరుపయోగమని భావిం తురు. విధిలేక ప్రదర్శనము కొరకుమాత్రము వారు కొన్ని కొన్నిపాఠశాలలనుమాత్రము నడిపించుచుం దురు. మొత్తముమీద సంస్థానములలో విద్యయెంత కొరవడినదియు క్రిందియంకెలవలన విదితము కాగల దు:—

	చదువ నేర్చిన వారి సంఖ్య	చదువ నేర్చిన వారునూటికి
ఆళ్వారు	౨౨,౫౦౦	౩.౧
బికనీరు	౨౩,౭౪౪	౩.౬
జోధపూరు	౬౬,౯౧౧	౩.౬
జయపూరు	౭౨,౧౨౭	౩.౫

సంస్థానములకువచ్చు సాంవత్సరికపు టాదా యమునుండి సంస్థానాధీశుడు స్వయముగ వెచ్చించుకొ ను మొత్తమును, విద్యాశాఖకై ఖర్చుపెట్టుమొత్తము

(దీనికొరకు ౮–వ పేజీలో చూడుడు.)

సంస్థానాధీశుల విలాస సాహసములు!

(1-వ పేజీతరువాయి)

రాజకీయముల కృషికెల్ల [illegible] అను గ్రంథములో నిట్లు వ్రాయుచున్నారు: "పెక్కుమంది సంస్థాన ప్రభువులను విలాసము సర్వనాశనమునకు గురిచేసెను, [illegible] ప్రోత్సహించును. కాని [illegible] ఇది సంస్థానాధీశుని [illegible] మరింత [illegible] చెప్పును".

విలాసమయ జీవితములు.

ఇక వారి విలాసమయ జీవితమును గూర్చి కొంత వ్రాయవలసియున్నది. కొంత కాలముక్రింద అలహాబాదునుండి వెలువడు ఒక సుప్రసిద్ధ మాసపత్రిక ([illegible]. సంపాదకుడు [illegible]. [illegible] 20 పేజీలపైని) సంస్థానాధీశుల విలాసమయ జీవితమునుగూర్చి యొక వ్యాసము నిర్భయకవ్యాసమును ప్రచురించెను. ఆసంపాదకీయమునుండి కొన్ని భాగములు:

నపుంసకులకు పదిపెండ్లిండ్లు!

"వంశపారంపర్యానుగతమైన పెక్కుదుర్గుణముల ఫలితము చాలమంది సంస్థానాధీశులు నపుంసకులు. ప్రకృతి నియమోల్లంఘనాసక్తిచే భోగలాలసులై యుందురు. కాని పేరు ప్రతిష్ఠలకు భంగము వాటిల్లకుండ లోకమును మోసపుచ్చుటకై వీరు పది లేక యిరువది వివాహముల గావించుకొందురు. వీరి పాలబడిన దౌర్భాగ్య వనితలు [illegible] జీవనము గడిపికొనుచుందురు. ఇంకేమి. [illegible] లజ్జా [illegible] అసహ్యమైనది; అమానుషికమైనది; హృదయవిదారకమైనది. సర్వసాధారణముగ రాత్రియందు మధుపానమును గావించి మత్తిల్లును. తనపరి తన సంస్థానోద్యోగులచే త్రాగించి వారినికూడ మత్తిల్లజేయును.

పైశాచిక నైచ్యకృత్యము.

ఇట్లందరును మధుపాన పిశాచగ్రస్తులైయున్నప్పుడు అతడొకరిద్దరు రాణులను పిలిపించి వారిని తన యుద్యోగుల [illegible] కాంతింపజేయ నాజ్ఞాపించును. తాను స్వయముగ నొక యున్నత పీఠము నధిష్టించి ఈ యమానుషిక కృత్యమును ఆశాపూర్ణ నేత్రములతో వీక్షించుచు, ఆనందించుచుండును. కొన్ని దినములక్రింద నిట్టి నీచజీవనమును గాంచి దుఃఖము [illegible] రాణి విలాసభవనమును ప్రవేశించుటయే తడవుగ తన్ను కౌగిలి చేర్చుకొనవచ్చిన యుద్యోగిని పిస్తోలుతో కాల్చివైచెను. పిమ్మట దానిని రాజాసాహెబుగారికి గురిచేసి యిట్లనెను:

వినుమని పిలిపి భగాభగా మండుచున్నారు!

"నాకే పెండ్లియైనను [illegible] కలదని [illegible]. కాని ప్రస్తుతము [illegible] పైబడియున్నది. కోపముతో నా మిమ్ముల [illegible] భాగ్యము [illegible] కాని నేనట్లు చేయజాలకుంటిని. నా దౌర్భాగ్యవశమున నేను హిందూవనితనైపోతిని. నేను పుట్టినింటి వారి [illegible] చేయనిచ్చుట లేదు. కాని నేనుమాత్రము నాకైనాటికి జీవనము [illegible] గావించుకొంటిని.' ఇట్లుపలుకుటయే తడవుగ నామె [illegible] పైబాహుటమొనర్చుకొని అవిలాసభవనములో [illegible] ముగించెను. [illegible] సహాదిన అపహాస్యములందినను [illegible] యుండెను. వారిలో నెవరికిని నోరెత్తు సాహసము కలుగలేదు. మధుపానమత్తత తగ్గినవెనుక వారందరును తమ యుద్ధపతనమునుగూర్చి విచారింపదొడగిరి. తరువాత "రాణిహృదయ సమన మాకస్మికముగ నాగిపోవుటచే మరణించె" నను వార్త వ్యాపింపజేయబడెను."

నీచ కామలీలలు.

"రాజపుత్రస్థానములో నొక రాజ్యపువిలాసలీల నిరుపమమై నతిక్రమించినది. భాగ్యవశముచే నాసంస్థానాధీశు డొప్పుడు తీవ్రమగు [illegible] తనువును విడిచెను. దానివలన భూభారము కొంత తగ్గినది. కాని యున్యమార్గములచే వారివిస్మృతి నేటికిని సుస్థిరమైయున్నది. ఆమహారాజు జీవితకాలమున—అతడు మరణించినకూడ చాలకాలము కాలేదు—జరిగిన యమానుషిక వ్యభిచారలీలయొక్క యొక ఉదాహరణను వినుడు. దీనిని మాకొక ప్రత్యక్షదిమిత్రుడు చెప్పెను. మహారాజు నపుంసకుడు. కాని యతడు సమస్తసంసార సుఖముల ననుభవింప గోరుచుండెను. తన నపుంసకత్వమును [illegible] కలదు. [illegible] యంత్రసహాయమునకే యుపయోగించును. ఆయంత్రము చేసి ఆ[illegible]. దాని నిర్మాణమిది: అత్యంత సుందరమైన విలాసభవనము—దానిలో వలయాకారముగ నిరువది హంసతూలికాతల్పములు—వానిమధ్య రత్నఖచితసింహాసనము... దానిపయి మహారాజుగారు... ప్రతితల్పముమీద వివిధవర్ణ విద్యుద్దీపతతి. మహారాజునకు కావలెనని తలచినప్పుడు సేవకుడు మీట నొక్కి [illegible] గావించును. వెంటనే యిరువదిమంది స్త్రీ పురుషులు విలాసమందిరములో ప్రవేశింతురు. మహారాజు మధ్యమధ్య విద్యుద్దీపములనార్పుచు వెలిగించుచు ఆనందలాభము నందుచుండును."

పుంసత్వపు పోటీ!

ఇట్టి పైశాచికకృత్యములగూర్చి ప్రపంచవిఖ్యాత గ్రంథకర్తయైన కన్నయ్యలాలా [illegible] సవిస్తరముగ వ్రాసెను. ఒకసంస్థానాధీశుడు ప్రతివత్సరము మహోన్నతముగా "పుంసత్వపు పోటీ కేక్" జరిపి అందు ప్రథములుగా వచ్చువారికి బహుమానము లొసంగుచుండునట!"

దారుణ దుర్వ్యయము.

ఇక సంస్థానాధీశుల దారుణదుర్వ్యయము మితిమీరిపోయినది, నపుంసకులు మున్నగు [illegible] ద్యోగులను సంతోషపరచుటకై వెచ్చించు ధనము నకు మితముండదు. ఉదాహరణముగా నవానగరు జాంసాహెబుగారిని తీసుకొనుడు. ఈయన వివిధ ప్రభుత్వోద్యోగులను సత్కరించుటకై క్రిందివిధముగ ఖర్చు పెట్టెను:—

	లక్షలు
విదేశయాత్రయు ప్రతిభువు	౭ రూ.
ఢిల్లీదర్బారు ప్రతిభువు	౧౦
రీడింగు ప్రతిభువు	౫
లాయడు ప్రతిభువు	౫
ఇర్విను ప్రతిభువు	౨౫

ఇట్లే తక్కిన సంస్థానాధీశులు ప్రజలను పీల్చి పిప్పిచేసి కూడబెట్టిన ధనమును రీతిగ వెచ్చించుచుందురు.

పాటియాలా కుక్కలరాజ్యము?

సంస్థానాధిపతు లిక కుక్కలకును, పిల్లులకును, స్త్రీములాంటిలకును, మోటారుకార్లకును, యితర నిరుపయోగ విలాస వస్తుసముదాయమునకును వెచ్చించు ధనమునకు మేరయుండదు. పాటియాల మహారాజాగారికి కుక్కలనైన ప్రేమ జగద్విదితము. క్రిందటిసారి వీరు విదేశసంచారము గావించినప్పుడు కుక్కలను కొనుటకై కొన్ని లక్షల రూపాయలను వ్యయపరచిరి. దీనిని చూచి కుక్కల నెక్కుడుగ ప్రేమించు ఆంగ్లేయజాతి సహితము మెచ్చుకొనెను. ఈ మహారాజాగారే కొందుపెలులు సమాదేశమునుండి స్వదేశమునకు మరలివచ్చునప్పుడు ౫౦ వేలరూప్యముల విలువగల బనియనులు, డ్రాయర్లుకొనిరి. పెక్కుమంది సంస్థానాధీశులవద్ద పరుల కంటబడకుండ స్త్రీలతో సరససల్లాపము లాడుటకు తగినట్లు నిర్మింపబడిన "రోల్సురాయిస్" కారులు మూడు నాలుగుచొప్పున నుండునని గ వ్రాసిరి.

మాంటెగు మంత్రి వ్రాత.

పూర్వము భారతదేశమునకు సెక్రిటరీఆఫ్ స్టేటుగానుండిన మాంటెగుగా రొక సంస్థానాధీశుని దివ్యమార్గములో నారుచ్చుండె తమ భారతదేశములో దినచర్య అను గ్రంథమునం దిట్లువ్రాసిరి: ఎక్కడచూచినను వింతలు పెట్టెలు మోటారుకార్లు

(తరువాయి 7-వ పేజీచూడుడు.)

ముద్రాపకుడు సంపాదకుడు ప్రకాశకుడు:— నెల్లూరు వెంకట్రామానాయుడు, జమీందారీ రైతు ముద్రాక్షరశాల, గాంధీచౌక్